

Ivan Tanta*

Sisif was a journalist – in Croatia!

Summary

The problem of Croatian media are not just a global recession and a relatively small market for a relatively large number of media outlets, which leads to well-known phenomenon called "the terror of success", but lack of education of journalists. Education of people working in the media, on the other hand comes from the mirror image of the entire society in which even 40.37 percent of the population older than 15 years has only incomplete or even complete primary school. Also 47.06 percent of the population has a complete or incomplete secondary education. The sum of these two data points on the picture to us consumers of media, which confirms the thesis that neither the media can not be qualitatively better. Namely, the media have fallen under a stereotype that repeated many owners and editors as they shape the media content that consumers require. So consciously create an inverted spiral in which all products are constantly adapted to a simpler program uneducated market. Conclusion imposes itself, uneducated market information "food" uneducated journalists and to stop with this tradition, and start moving in the opposite direction will take us many years.

Key Words: Education, Communication, Journalists, Publishers,
Transition

---

* Author has a Ph D and is an assistant professor at the University of Dubrovnik and VERN, Zagreb

Ivan Tanta*

Sizif¹ je bio novinar – u Hrvatskoj!

Korelacija između mitološke purifikacije Augijevih staja² i žurnalističke edukacije

Sažetak

Problem hrvatskih medija nisu samo globalna recesija i relativno malo tržište za relativno velik broj medija, zbog čega nastaje poznati fenomen nazvanog «teror uspješnosti», nego i neobrazovanost novinara. Edukacija ljudi koji rade u medijima u drugu ruku proizlazi iz zrcalne slike cjelokupnog društva, u kojem čak 40,37% populacije starije od 15 godina ima samo završenu ili čak nezavršenu osnovnu školu. Jednako tako 47,06% populacije ima završenu ili nezavršenu srednju školu. Zbroj ovih dvaju podataka pokazuje sliku konzumenata medija, čime se potvrđuje teza da ni mediji ne mogu biti kvalitativno bolji. Naime, mediji su pali pod stereotip koji ponavljaju brojni vlasnici i urednici kako oni oblikuju sadržaj medija koji zahtijevaju konzumenti. Dakle, svjesno kreiraju obrnutu spiralu u kojoj stalno proizvode sve jednostavniji program prilagođen neobrazovanom tržištu. Zaključak se nameće sam od sebe, neobrazovano tržište informacijama «hrane» neobrazovani novinari, a za prekid s takvom tradicijom te početak kretanja u obrnutom smjeru, trebat će nam mnogo godina.

Ključne riječi: Obrazovanost, Komunikacija, Novinari, Izdavači, Tranzicija

---

* Autor je doktor znanosti i nastavnik Sveučilišta u Dubrovniku i VERN-a u Zagrebu

¹ **Sizif** (grč. Σίσυφος, *Sísyphos*) u grčkoj mitologiji Eolov je i Enaretin sin. Prema nekim izvorima bio je Odisejev otac, prije nego što se Odisejeva majka Antikleja udala za Laerta. Poznat je po personifikaciji uzaludnog posla. Naime Sizif je bio osuđen da veliku kamenu gromadu gura uz planinsku stminu da bi ga postavio na vrh. No, svaki put kada bi se primaknuo vrhu, kamena bi mu kugla izmaknula i sunovratila se u podnožje brda. Sizif je tako pokušavao, iznova i iznova, ali neuspješno.

² **Augij** je bio kralj Elide i suprug Epikaste. Njegovo stado bilo blagoslovljeno, a imao je 300 crnih bikova, 200 plodnih bikova i 12 srebrombijelih bikova koji su branili cijelo stado. **Augijevе štale** nisu bile očišćene dulje vrijeme, a Heraklo ih je prema dogovoru sve morao isprazniti i očistiti u jednom danu. Da bi to uspio razbio je dva zida, a onda preusmjerio rijeke Alfėj i Penej prema stajama. U roku od nekoliko sati, posao je bio gotov. Augij, po završenom poslu nije želio dati dogovorenu desetinu stoke Heraklu, pa ga je on ubio, a njegovo kraljevstvo dao njegovom sinu Fileju.

Svjedoci smo kako se u domaćim medijima sve više govori i o problemima nakladnika koji su bez ikakve sumnje vezani isključivo za svjetsku ekonomsku krizu nazvanu recesija³. Baš ništa drugo nije našim izdavačima kamen oko vrata, ili možda jest? Rezultati brojnih istraživanja prema kojima su domaćim nakladnicima naklade drastično pale govore čak o potrebi, pa i želji nakladnika, da nakon duljeg vremena skrivanja, naklade konačno postanu svima dostupne. Ne bi to prema svemu sudeći bila značajnija vijest da ti rezultati nisu uspoređeni s europskima, koji kazuju da je eto Lijepa Naša na posljednjem mjestu, odnosno, da ima najveći pad naklada u cijeloj Europi. Istodobno susjedi s kojima se volimo uspoređivati, na drugom su kraju spektra. Kriza domaćeg nakladništva konačno je tu, a s njome i ono što ju je vjerojatno prouzročilo, kriza domaćeg novinstva, odnosno njegova obrazovanost ili jednostavnije sposobnost da na osnovi vlastite obrazovanosti preživi recesiju i njezine Scile i Haribde⁴. Većina puka neće se osvrutati na taj podatak niti će itko zbog toga morati u kućnu ljekarnu, ali svejedno, naći će se pokoji usamljenik da izgovori sud o tome što je trulo u domaćim medijima. Ne mogu se oteti dojmu koji u meni budi dijalog Brechtove⁵ gospode Weira i Quellera, koji prilikom susreta izmjenjuju sljedeće misli: «Gospodin Queller: Ja sam protivnik novina ja neću novine!» Gospodin Weir: «O, svakako cijenjeni kolega, ali ja sam još veći protivnik novina ja hoću drugačije novine!»

Muotato de te fabula naratur⁶, riječ je o posljedici koja nas je, logično, smjestila gdje nam je i mjesto, naime, treba pogledati istini u oči, a to je

³ **Recesija** su povremena usporavanja u gospodarskoj aktivnosti neke zemlje praćena istodobnim pogoršanjima opće ekonomske klime (pad realnog dohotka, porast nezaposlenosti, nizak stupanj iskorištenosti proizvodnih kapaciteta...). Recesija je manje duboka i ozbiljna od depresije. Ponavlja se u razdobljima od po nekoliko godina, uobičajeno započinje u jednoj zemlji i treba joj određen broj mjeseci, odnosno godišnjih kvartala da se preseli u druge. Tri su osnovna obilježja (three D/S) recesije:

1. trajanje (duration) – vremenska dužina,
2. dubina (depth) – koliko duboko zadire,
3. difuzija (diffusion) – koliko se široko rasprostire.

Potrošači na recesiju odgovaraju promjenom ponašanja u potrošnji, tj. troše pažljivije, a za konkurentnu marketinšku akciju poslovnih subjekata u vrijeme recesije neophodna je analiza navedenih obilježja.

⁴U grčkoj mitologiji **Scila** i **Haribda** su morska čudovišta.

Scila živi ispod glatkog visokog grebena. Ona ima dvanaest nogu i šest dugih vratova. Na vratovima su strašne glave sa po tri niza zuba kojima proždire sve što pored nje prođe. Odisej joj je kao danak dao šest svojih prijatelja, kako bi izbjegao još strašniju Haribdu.

Haribda živi ispod stijene na kojoj raste smokvino drvo, nedaleko od Scile. Ona tri puta na dan guta morsku vodu i sve što se u njoj nađe i tri puta to iz sebe izbacuje.

Biti između Scile i Haribde je metafora koja ilustrira bezizlaznost situacije, tj. da se između dva zla mora izabrati jedno.

⁵ **Bertolt Brecht**, (Augsburg ,10 veljače 1898 – Istočni Berlin 14. kolovoza 1956) jedan od najpoznatijih njemačkih dramatičara

⁶Uostalom u ovoj se priči o tebi govori!

kronični diletantizam⁷ koji nije samo uzrok i nije samo posljedica pada naklada i gledanosti. Naime, neobrazovani, nazovinovinari⁸, bez opće kulture, generator su problema svojim nakladnicima, no da bi se objasnile ovako teške optužbe, treba krenuti od početka.

Hrvatska je nažalost i kulturno i geopolitički smještena u onaj krug Danteova Pakla⁹ gdje se «'ko što ti rekoh, gdje se svijet jati da bez blagodati uma lišen strada¹⁰» i to u manje ili više jednakim razmacima od po dvadeset

⁷ **Diletant** (iz talijanskoga jezika *dilettare* iz latinskoga *delectare* „uživati“) jest ne-stručnjak, amater ili laik. Diletant izvodi stvar iz privatnog interesa ili zato što mu bavljenje tim poslom čini zabavu ili zadovoljstvo. To podrazumijeva da je moguće da može imati i savršeno znanje ili vještine. Sve dok se ne bavi profesionalnim radom, tako da ne zarađuje novac s tim poslom za život, on se smatra amaterom ili diletantom.

U današnjem kolokvijalnom jeziku izraz se obično koristi u negativnom smislu, gdje se opisuje nestručno, nepravilno, neispravno ili površno djelovanje.

⁸ **Novinari** rade u redakcijama novina, radijskih i televizijskih stanica i raznih agencija. Oni prikupljaju i obrađuju najnovije informacije, a potom ih putem tiskovina, radijskih i televizijskih odašiljača te računalnih mreža – odašilju do javnosti. Pritom se moraju truditi da informacije prenesu vjerno, a tekst napišu tako da bude privlačan, razumljiv i pismen. Novinar bi morao biti znatiželjan i dovitljiv pri traganju za informacijama, ali pritom i s osjećajem za mjeru, komunikativan i uporan pri postavljanju pitanja, ali i nenametljiv u ophođenju s drugima. Morao bi misliti na posljedice onoga što napiše, s obzirom da njegovo pisanje može za nekoga biti štetno. Novinar bi se morao znati dobro izražavati, morao bi dobro vladati vlastitim jezikom i pravopisom. Uz osnovna znanja iz novinarstva, poželjna je opća kultura veća od prosječne. Poželjna su znanja iz politologije, povijesti, prava, ekonomije, sociologije i socijalne psihologije, filozofije i logike te raznih grana umjetnosti i tehnike...

⁹ **Dante Alighieri**, talijanski književnik, rođen je u Firenci 5. lipnja 1265. g. Kao dijete građanske obitelji staroga roda, stekao je dobro klasično obrazovanje, a studirao je slikarstvo i muziku.

¹⁰ **Pakao** (*Inferno*) je dio *Božanstvene komedije Dantea Alighierija*, ovdje citiran u prijevodu Mihovila Kombola i izdanju Maticice Hrvatske, Zagreb 1948.

Pakao, kojim će proći Dante sa Vergilijem, ima devet krugova. U navedenom citatu riječ je trećem pjevanju gdje se likovi tek približavaju ulazu u Pakao.

Što su grijesi teži, to je krug niži i uži.

1. Limb u njemu su nekršteni (od djece do čuvenih ljudi pretkršćanskog doba). Duše u limb nisu podvrgnute mučenju. Patnja im se sastoji u tome što ih muči čežnja bez nade. Pred drugim krugom je Minos koje određuje u koji će krug duše ići.
2. Užasan vihor vitla dušama koje su za života bile podvrgle razum strastima Kerber muči proždrljivce
3. Škrci i rasipnici moraju gurati veliko kamenje u suprotnim smerovima
4. **Bijesni grešnici se moraju tući u močvarnoj rijeci Stiksu dok se lijeni guše ispod vode. Rasipnike komadaju.**
5. Tu su užareni grobovi, a u njima krivovjerci-heretici.
6. Tu su divljaci nasilnici. Ovaj krug je podijeljen u tri manja koncentrična pojasa:
  1. Nasilnici protiv ljudi i imovine - u rijeci ključale krvi
  2. Nasilnici protiv sebe samih - samoubojice i raspusnici pretvoreni u tmovito drveće koje komadaju psi
  3. Nasilnici protiv boga - grešnici su u pustinji u kojoj vatra pada sa neba
7. **(ili) Malebolge (zle jaruge) sastoji se od deset jaraka:**
  1. Svodnici i zavodnici zauvijek hodaju u suprotnim smjerovima
  2. **Laskavci - leže u ljudskim fekalijama**

i pet do trideset godina. Na početku prošlog stoljeća u KuK monarhiji¹¹ i obrazovni sustav imao je nekoliko stotina godina duboke temelje, potom se 1918.¹² dogodila promjena i prekinuto je s tamnicom naroda da bi bili uvedeni neki novi temelji. 1941.¹³ Opet se mijenjaju temelji zbog novog poretka da bi 1945.¹⁴ ponovno netko kopao po temeljima u namjeri izgradnje novog čovjeka i dakako još novijeg poretka. Sredinom sedamdesetih opet su neki novi temelji postavljeni reformom obrazovanja poznatijom pod nazivom šuvarica¹⁵. No, devedesetih godina sve je opet na

-
3. Trgovci crkvenim stvarima, funkcijama i službama sa glavama u rupama dok im tabani gore u vatri
  4. Čarobnjaci i lažni proroci, glave su im zakrenute tako da uvijek gledaju unazad
  5. **Korumpirani političari zarobljeni u rijeci vrele smole**
  6. **Licemjeri, natjerani da nose na sebi zlatne plašteve teške kao olovo**
  7. Lopovi koje ujedaju otrovne zmije
  8. **Lažni savjetnici zarobljeni u plamenu.**
  9. **Grešnici koji su počeli neslogu, tijela im bivaju rasječena na pola, pa zacijeljena, pa rasječena...**
  10. **Krivotvoritelji (alkemičari, imitatori...). Svaki od njih je kažnjen drugačije**
  8. **Tu su izdajice koji su zaleđeni u ledu. U zavisnosti od vrste oni mogu biti zaleđeni do pola pa i cijeli. Tu spadaju:**
    1. Pape
    2. Izdajice rodbine
    3. **Izdajice političkih kolega.**
    4. Izdajice gostiju
    5. Izdajice dobročinitelja. Među kojima je najveći Lucifer. Od njegova pada sa neba, nakon pobune zlih anđela protiv Boga, nastao je pakao. Lucifer ima tri glave i u svakoj žvače po jednog od najvećih svjetskih grešnika: Judu koji je izdao Isusa, Kasija i Bruta koji su izdali Julija Cezara.

¹¹ **Carska i kraljevska (k.u.k.)** dvojna monarhija **Austro-Ugarska** (1867. – 1918.) bila je višenacionalna država u Srednjoj Europi s vladarima iz kuće Habsburg.

¹² **Država Slovenaca, Hrvata i Srba** (skraćeno: *Država SHS*; slovenski: *Država Slovencev, Hrvatov in Srbov*) naziv je za kratkotrajnu državu nastalu raspadom Austro-Ugarske na kraju Prvog svjetskog rata. Sačinjavali su je južnoslavenski dijelovi austrougarske monarhije. Postojala je malo više od mjesec dana (od 29. X. do 1. XII. 1918) i usađena je u Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca.

¹³ **Nezavisna Država Hrvatska (NDH)** je marionetska kvazidržavna tvorevina koja je osnovana 10. travnja 1941. na inicijativu nacističke Njemačke i fašističke Italije a nakon raspada i kapitulacije Kraljevine Jugoslavije.

¹⁴ **Demokratska Federativna Jugoslavija** (skraćeno *DFJ*) je država koja je istovremeno predstavljala posljednji period Kraljevine Jugoslavije i prvi period socijalističke Jugoslavije (kasnije poznate kao Federativna Narodna Republika Jugoslavija i Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija). Demokratska Federativna Jugoslavija je službeno proglašena 10. kolovoza 1945. godine na Trećem zasjedanju AVNOJ-a u Beogradu. Poslije izbora za ustavotvornu skupštinu studenog iste godine, država je 29. studenoga preimenovana u *Federativnu Narodnu Republiku Jugoslaviju*.

¹⁵ **Stipe Šuvar**, hrvatski političar i sveučilišni profesor (Zagvozd 1936 - Zagreb 2004.)

U jesen 1974. Sabor Socijalističke Republike Hrvatske imenuje ga republičkim sekretarom za prosvjetu i kulturu, tj. ministrom. Nakon njegova mandata ostali su Muzej crkvene umjetnosti u Zadru, Muzej hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu, početak gradnje Nacionalne i sveučilišne biblioteke u Zagrebu, famozna Bijela knjiga i još poznatija reforma školstva.

početku. Zgrada obrazovanja je srušena, a temelji zjape čekajući da ih netko ponovno počne betonirati. Držim da ni mnogo veće nacije, čiji je kulturno obrazovni korpus mnogo snažniji, ne bi mogle izdržati tolika prekapanja i utemeljenja novih standarda koliko smo ih mi imali u nepunih stotinu godina, punih 5. Vratimo se na početak ove posljednje obrazovne nazovireforme, koja se naziva jedinstvenim imenom «zemlja znanja»¹⁶ a čiji su korijeni u posljednjem desetljeću minulog stoljeća. Sizif je dakle bio arhetipski predložak obrazovanja hrvatskog novinara ili jednostavnije, Sizif je bio novinar u Hrvatskoj, jer upravo kada se sa svojim znanjem uspio popeti na vrh, neka revolucija, smjena ili pohara i pomama vratila ga je na dno da uz sricanje slova i tablicu množenja krene od početka.

Tada, u petom pokušaju izlječenja hrvatskih medijskih glavobolja, na samom početku tranzicije,¹⁷ poslije poznatije pod pojmom tranzicija na hrvatski način ili «ko j' jamio, jamio j'!»¹⁸ medijske su kuće redom bile

¹⁶ Amerika je "zemlja znanja", kako to vole reći naši ministri, dok Hrvatska nije. Ministar obrazovanja i sporta dr.sc. Dragan Primorac, pokrenuo je tijekom svog ministarskog mandata projekt pod nazivom «**Hrvatska zemlja znanja**», ali je projekt ubrzo otišao u zaborav jer nije bilo novca za njegovo ostvarenje. Prema podacima **Webometricsa**, koji dva puta na godinu objavljuje rang listu najboljih svjetskih sveučilišta. Webometrics svoje informacije temelji na broju referentnih internetskih poveznica između najboljih edukacijskih ustanova i sveučilišta koja se rangiraju. Na listi koja rangira europska sveučilišta može se primijetiti malo veća raznolikost, ali Velika Britanija ipak dominira. Najbolje sveučilište tako je Cambridge, na trećem mjestu je Oxford, na šestom Edinburgh, na sedmom London... Između su se progurala sveučilišta u Zurichu, Helsinkiju i Oslu. Na osmom mjestu je sveučilište u nizozemskom Utrechtu, slijedi Manchester, dok je deseto mjesto pripalo švedskom Kraljevskom tehnološkom institutu. Hrvata nema nigdje, svi su oni ispod 1617. mjesta na ljestvici Webometricsa

¹⁷ **Tranzicija** (prijelaz) je pojam kojim se označavaju tzv. tranzicijske zemlje, zemlje koje su u prijelazu iz komandnog gospodarstva u tržišno, tj. iz socijalizma u kapitalizam.

Tranzicija iz centralnoplanskoga socijalističkoga gospodarstva na tržišno te transformiranje nedemokracije u demokraciju, sastavljanje socijalističkih poduzeća na ravnopravni teren sa novim tržišnim konkurentima te na kraju, pokušaj da se uz pomoć znanja i modernizacije premosti stoljetni civilizacijski jaz između razvijenih i nerazvijenih zemalja u relativnom kratkom vremenskom roku od jednog do nekoliko desetljeća. Proces se smatra završenim te onda kada ne uživaju specifične beneficije u oblicima javnih subvencija ili financijskih olakšica i kada se produktivnost ne može prepisivati povijesti poduzeća. Kao svjetski proces započeo je 90-ih godina 20. stoljeća, a u nekim je zemljama (npr. u Hrvatskoj) zastupljen sve do danas. Sami uzrok tranzicije su gospodarske krize koje su u tim socijalističkim zemljama nastupile zbog pada komunizma. U tim zemljama su tada po prvi puta provedeni demokratski izbori. Najznačajnije karakteristike same tranzicije su: sporost, skupoća, teškoće pri djelovanju samoga procesa i dramatične promjene u dva smjera:

- što prije i što bezbolnije društvenu imovinu učiniti privatnom sa prepoznatljivim i odgovornim vlasnikom
- uklopiti se u svjetske tokove prijelaza u postindustrijsko doba

¹⁸ **Ljubo Česić - Rojs** (Posušje 20. veljače 1958.) hrvatski general, političar. Javnosti se izložio u travnju 1991. kao vozač "Croatibusa" koji je doveo hrvatske redarstvenike na Plitvice[1]. Iste godine postaje pomoćnik ministra obrane, i tu dužnost obavlja do 2000. godine (kad je službeno razriješen). Od 2000.-2003. saborski zastupnik HDZ-a kao predstavnik 11. izborne jedinice (dijaspora). Na izborima za

rušene zbog potrebe izgradnje «novih» odnosa. Nestajali su tjednici i mjesečnici koje su tek povremeno zamijenili pandani u kvaliteti, ali zajedno s njima nestajali su novinarski inkubatori. Stara garda od koje su generacije učile zanat dijelom je mir našla u mirovini dok je preostali dio odbačen u ropotarnicu povijesti, jer nisu bili upotrebljivi ili se nisu željeli mijenjati, odnosno prilagoditi novim okolnostima. Val smjene generacija naplavio je u redakcije kojekakve likove, od kojih su neki, doista posjedujući nerv za priču, postali viđena imena domaćeg novinarstva, dok je ostatak naplavine, koji se mimikrijski uspio održati, zasjeo na urednička mjesta, upravljajući medijima po pravilu da pravila nema. Slikovito rečeno bijahu to oni koji «godine dijele na kišne odnosno sušne ali u konačnici sve zajedno na povijesne», dok «godišnja doba bivaju ona s mladom janjetinom i ona s mladom svinjetinom.» U takvom duhovno zanatskom okružju, u kojem «nesposoban najčešće dotjera koliko sposobnih otjera»¹⁹ a koje komentator *The Economist* naziva gnjecavim dnom Europe²⁰, nove žuranističke gojence nitko nije imao niti volje a ponajvećma niti znanja uputiti u tajne zanata. Upravo zato, danas u novinskim oblicima više ne postoje reportaže, polemike, feljtoni, crtice²¹....

---

predsjednika 2005. kandidirao se kao nezavisni kandidat, i osvojio je 1,85 posto glasova između 13 kandidata. Poznat je po svojoj izjavi «Tko je jamio, jamio je», koja zapravo savršeno precizno oslikava post-socijalističku realnost Hrvatske, neprovedenu lustraciju, mlako i nepravodobno provedenu reviziju pretvorbe, što je uzrokovalo mnoge stečajeve i ljude na cesti, a bez krivaca.

¹⁹ Vlada Bulatović VIB, «Što je pisac hteo da kaže» Bigz Beograd, 1988.

²⁰ Londonski časopis **The Economist** na svojoj je internetskoj stranici u godišnjem pregledu najvažnijih ličnosti i događaja u Europi 2006. godine, u članku pod naslovom Stars and soggy bottoms (Zvijezde i močvarna dna), Hrvatsku proglasio "gnjecavim dnom" Europe.

Časopis je kao razlog naveo "mrzovoljan" i "opstruirajući" pristup hrvatske vlade prema pitanjima pluralizma, medijskih sloboda i pravne države, te smatra kako to stajalište predstavlja "alarmirajuću" prepreku njezinu putu prema priključenju EU-u. Takvo stajalište objašnjava se željom da se održi "mutan" i za Hrvatsku "prikladan" status quo.

Soggy bottom: *Croatia's sullen and obstructive approach to pluralism, media freedom and the rule of law remains an alarming pothole on the road to further EU enlargement. Nobody wants to upset the murky and convenient status quo.*

U prijevodu: "Hrvatski sumorni i obstruktivni pristup pluralizmu, slobodi medija i vladavini prava ostaje alarmantna rupa na putu ka daljnjem EU proširenju. Nitko ne želi promijeniti mutni i pogodni status quo."

²¹ **Novinski oblici** su kulturni objekti koje je moguće proučavati i tumačiti. Oni odražavaju ideologije i društveno – političko stanje (Košir).

Košir smatra kako su oblici određeni komunikacijski obrasci koje možemo smatrati realnim kulturnim objektima te ih kao takve možemo proučavati i interpretirati. Poziva se na Luckmanna koji razlikuje tri strukturne razine novinskih oblika:

- unutarnju ili materijalnu koja je određena semantičkim, gramatičkim, stilskim pravilima,
- vanjsku ili socijalnu strukturu određenu socijalnom situacijom ili društvenim definicijama stvarnosti,
- situacijsku međustrukturu, tj. promjenu govornih uloga, dijalocitet.

Sjećam se kako je u to doba u mojoj tadašnjoj redakciji glavno pravilo bilo «Nabrij što više!» Naklada je naime bila imeprativ jer se trebalo biti bolji od konkurencije, pošto-poto! I tako se počelo nabrijavati. Nove, mlade snage nabrijavajući priče do besmisla, postajali su sve više idioti²² i to u klasičnom grčkom smislu.

Novinari kao univerzalni neznalice ostvarili su se u svojem najgorem smislu. Pravilo *Audiator et altera pars* ili saslušati i drugu stranu, bilo je samo mrtvo slovo na papiru, jer utrka za dobiti i žutilo nemaju vremena slušati ni svoju a kamo li drugu stranu.

Nekada je, jedan od temeljnih postulata kakvog takvog obrazovanja novinara bio sadržan u izreci da treba pisati tako da te «Štef i Bara razumiju». Analogijom to znači da treba pisati jednostavno kako bi te shvatili i slabije obrazovani, dakle komplicirane pojmove treba razložiti tako da riječima bude usko, a mislima široko. Umjesto toga u domaćem se tisku i elektroničkim medijima pojavljuju gluposti u spektru od medicinskog brata umjesto tehničara, portuna i haustora umjesto veže, pa čak i «umnih» zaključaka kako je «brod propušten do Makedonije jer je riječ o organiziranoj akciji koju je vodila svjetska agencija za narkotike DEA do klasičnih rogozatnosti temeljenih na neznanju vlastitog jezika poput «Izvršili su...» (najčešće je riječ o radnji a ne o vršenju žita) ili «Dragi gledaoci, nalazimo se...» (takvima je bolje da se jave tek pošto se nađu, a da do tada nauče materinski jezik!) . Tijekom Domovinskog rata dio takvih novopečenih imena osjetio je neodoljiv zov pisanderovštine²³, bez obzira na to govorimo li o nakladnicima ili njihovim magarcima, a koju je po njegovu svršetku uspješno trampio za mir stranačkih sinekura. Sve su ovo bili uzroci stanja čije posljedice kusamo i kusat ćemo još dugo vremena. Uzroci o kojima govorim nimalo se nisu promijenili tijekom godina, dapače, samo su se još više pogoršali jer su uz neznanje dobili primjesu

---

Oblici, odnosno forme u novinarstvu dio su društvene stvarnosti, a društvo, tj. politička zajednica ima prema novinskim oblicima različita stajališta.

²²**Idiot** (od grčkog ἰδιώτης, *idiotēs*) naziv je (često pogrdan) za osobu niže inteligencije ili obrazovanja (u latinskom jeziku znači "neobrazovana, neuka osoba"). Do početka 20. stoljeća su se i psihički bolesnici (psihotičari) nazivali idiotima.

Idiotesi grčki naziv za pripadnike polisa koji nisu željeli sudjelovati u demokraciji na agori. Stoga su bili građani sa svim pravima osim onim koji i je omogućavao djelovanje u demokraciji a morali su živjeti izvan zidina polisa na milost i nemilost pljačkaša. Pojam označava one koji nemaju interesa za kolektivno i djeluju s pozicija individualnog odnosno samo za sebe. Naš bi narod rekao: use, na se i podase.

²³**Pisandar**, Aristofanov suvremenik iz Aharne. Opisuju ga kao visoka, plečata i grlata čovjeka, vlasnika ili iznajmljivača magaraca, kao izjelicu i junaka na riječima a ne na djelima. Eupolid ga opisuje kao demagoga i ratnog huškača iz koristoljublja te potkizivača i nadasve kukavicu.

arogancije uvezane s klasičnom bahatošću koja u trenucima krize zaziva svoja povrijeđena prava. Vratimo se, međutim, Štefu i Bari, koji su novine a poslije i ostale medije trebali razumjeti. U njihovu je slučaju otvorena obrnuta spirala redukcije spoznajnih kategorija pa je tijekom vremena sve manje činjenica bivalo objašnjeno a sve više ih je zamjenjivalo puko mnijenje kao nedovoljno utemeljeno mišljenje. Spoznaja je dakle sve dalje i dalje od stvarnosti, što se konačno očituje u najnovijim istraživanjima prema kojima od tiskanih izdanja Hrvati najviše vjeruju «24 sata»²⁴. A upravo je ta tiskovina žurnalistički uradak s najmanje potpisanih tekstova i najmanje sadržaja. No, kakva publika, takvi mediji, zato nije baš sve neznanje u medijima, ima ga i oko njih, u onome što nazivamo ciljana publika, ili tržište. Dakle, prema podacima Državnog zavoda za statistiku iz 2001. godine, u Republici Hrvatskoj osnovnu školu nije završilo, odnosno završilo ju je djelomično, 40,37% pučanstva. Završenih i nezavršenih srednjoškolaca je 47,06%, dok je studenata, nezavršenih, diplomiranih te magistara i doktora znanosti 11,9%. Ostatak od 0,67% nije poznato. Dakle, u zemlji neobrazovanih ni mediji nisu, niti mogu biti mnogo bolji.

Kada je nedavno premijerka sa sjednice Vlade izbacila jednog snimatelja, cijela se struka podignula na noge upinjući se dokazivati kako je to čin bez presedana i kako je to gušenje slobode medija. Čak se i cehovska udruga našla pozvana nešto prisposodobiti o toj temi. Svi su nešto imali za reći, ali nitko nije ulazio u stvarne razloge zbog kojih je nadugo potom snimatelj dobio otkaz Ugovora o radu. Istina je, međutim, opet sakrivena upravo u obrazovanju, iako je ima i u kulturi. Ukratko, dotični je došao na sjednicu Vlade u majici kratkih rukava koja je uz to sadržavala uvredljiv napis. Pa što, dometnut će netko, slobodna smo zemlja. Točno, odgovorit ću, ali i zemlja u kojoj vjerujem da još uvijek vladaju neki postulati kulture odijevanja prema kojoj se u određene institucije ide primjereno odjeven, jer odijevanje je čin komunikacije, ali uzalud je o tome govoriti nekome tko to ne razumije ili ne želi razumjeti, a bojim se da je dio moje bivše struke upravo takav.

Ne usudujući se, ne samo zbog neznanja nego i zbog kukavičluka postaviti prava pitanja na pravim mjestima, domaći medijski prostor sve više nalikuje na veliki Big Brother show ili možda Trumanov show u kojem se tvorci lažnih intervjua, te kojekakvi kavanski polemičari javljaju

---

²⁴ Istraživanje Trusted brand, časopisa Reader's Digest Hrvatska d srpnja 2009. Objavljeno u Poslovnom dnevniku od 26. listopada 2009.

danas kao autentična inteligencija²⁵. Konačno, cijeloj ovoj slici obol daju i veliki oglašivači koji marketinškim reketom potiču i onaj znani medijski. Honorarni suradnici na kojima počivaju mediji danas postaju potrošna roba koja se mijenja brže nego čarape. Novi koji dolaze na mjesta odbačenih ništa ne pitaju i ništa ne žele znati, njima je preživljavanje glavni moto. Profesionalci, dakle oni koji ostvaruju svoj kruh nasušni, te staž i socijalno u novinarstvu, često su plaćeni pola-pola, minimalac na bijelo i ostatak na crno. Time je omča oko vrata dovoljno uvjerljiva da ćemo pisati samo ono što se i kada pristoji, naravno vlasniku, iako bi ovdje bio primjereniji pojam gazdi! Izađemo li iz okvira ili počnemo misliti svojom glavom, e... onda možemo i drugačije! Punili smo stupce ptičjom gripom, svinjskom grupom, tamifluom, slučajem Glavaš ili aferom Zagorec- Petrač, pa dragulji, INA, HEP, HAC, Podravka. Danima smo bili kljukani svim mogućim informacijama o spomenutima i onda odjednom ... muk. Nema više ništa o zarazama, korupciji ili umirućima. Dirigent je podignuo obrve i umirio štapić. Zanimljivo je kako strogo čuvane tajne osvanu pod svjetlima reflektora u precizno tempiranom trenutku, što se doima kako su naši medijski djelatnici doista iznimno uspješni. Ali ne treba gajiti takve nade, u nas ipak, još uvijek, politika, ona svakdanja i ona iz, kako se to voli nazivati, «obavještajno sigurnosnih kuhinja» određuje sadržaj medija. Sada čekamo početak novog stavka u kojem će tema biti nešto novo, sve dok dirigent ne zaključi da je bilo dosta o tome i kako je vrijeme da se započne nešto novo.

Kako ne bih želio svoje bivše kolege prikivati na stup srama, niti izazivati dirigente, a kako se ne bi dobio dojam da sam i sam bijedni kukavelj koji nema tri čiste stati iza svojih riječi, moram istine radi reći

²⁵ Miroslav Krleža, *Zastave*, (knjiga peta) Sarajevo 1976. Str. 337

«I kaj je to uopće «inteligencija»? Ko je zmislio tu bedastu reč, to vas ja pitam?»

...Evropa ima svoje generale, kardinale, inženire, grofe, markeze, lordove, bohemsku fakinažu ili gospodu doktore, profesore, popove, majstore, fabrikante i, bumorekli, gradsku bagažu, sirotinju, ono kajeveli «proletarijab», no, dobro, magnate, i bokčiju, ali svoju «inteligenciju», koja bi nekaj s Francuskom ili u vnjeno ime «napravila», bumorekli «zmislila» ili kakseveli «gradila» ili «izgradila», ono kak se kod nas danas farbaju bedaki – «državotvorila», prosim, je, pa to bi bil čisti nonsens, kajne, a vidite, to, kaj je pametnom svetu «bedastoća», to je kod nas pravilo! Naša «inteligencija» politizira, ona reprezentira ona hoće ili neće ovo ili ono, naša «inteligencija» vodi brigu o svemu, naša «inteligencija» ima svog kralja, svoj narod, narod pak ima svoju «inteligenciju», i tak blago nama, kak se vidi, baš smo se sretno rodili z našom inteligencijom, da je bog poživi tam gdi je...

- A ak se zeme pravzaprav, kaj pod bogom predstavlja ova naša «inteligencija»? Niš! Kaj vredi isto tak, pod bogom dragim, niš, jer ona je niko i niš, nula, prosim lepo, med nulama najnulješa, i kaj ona zna, niš!...
...kavanski čikovi, spušene cigarete, zguzvane novine v zahodu obrisane, to je naša inteligencija.

kako stojim iza svega do sada rečenog, ali i više od toga. Naime, mediji su samo zrcalni odraz stanja u društvu i konačno moram konstatirati kako je Havel²⁶ imao snage prozboriti nešto o onečišćenom moralnom okolišu u Češkoj.²⁷ Ali, ovdje još nitko nije ustao kako bi konstatirao naslov kazališnog komada «Što je smiješno, bando lopovska?!» Komentator Jurica Pavičić, u svojem nedjeljnom izdanju Jutarnjaka, zaključuje kako se, citiram »medijski prostor prelijeva od ljudi koji kao da su izašli sa stranica knjige izvjesne Lane Biondić. Noktiju još crnih od tranzicije i muklog kala devedesetih, naši *nouveaux riches* putuju u suptropske destinacije, gomilaju statusne simbole, diktiraju stil prekomjerne bezrazložne potrošnje i više-manje potpune društvene neodgovornosti.» Riječ je o prostoru koji im omogućavaju pandani koji su na ljestvici «Jamljenja» zaostali, pa sada vlastiti nedosanjani san projiciraju u obliku svojih «Тема», i time samo još više onečišćuju svoj i naš moralni okoliš. Uostalom, u sredini u kojoj je pojam imati «obraz kao opanak» znak za dugovječnost a moralna odgovornost tek ridikulozni relikv nekog drugog svijeta, ne čudi da nam je novinstvo postalo to što jest, već spomenuti Pisanderovsko oblomovski²⁸

²⁶ **Václav Havel** (Prag, 5. listopada 1936.), češki političar i jedan od ključnih ljudi tijekom pokreta zvanog Baršunasta revolucija. **Baršunasta revolucija** je naziv za nenasilnu revoluciju u Čehoslovačkoj koja je trajala od 16. studenog do 29. prosinca 1989. godine. Njome je mirotvorno srušen komunistički režim na vlasti od 25. veljače 1948. godine.

²⁷ **Zagađeni moralni okoliš** (novogodišnji govor **Václava Havela** češkoj naciji 1990.),
Dragi sugrađani!

Četrdeset ste godina na ovaj dan od mojih prethodnika slušali različite inačice sljedećega: da nam je zemlja u procvatu, koliko smo još milijuna tona željeza proizveli, da smo svi sretni, da vjerujemo u svoju vladu i da nas čeka divna budućnost.

Pretpostavljam da me na ovo mjesto niste izabrali zato da bih vam i ja lagao.

Naša zemlja nije u procvatu. Velik stvaralački i duhovni potencijal naših naroda nije mudro iskorišten. Cijele industrijske grane proizvode robu za koju nema interesa, nedostaje nam ono što trebamo. Naše zastarjelo gospodarstvo troši energiju koje nemamo dovoljno. Zemlja koja se nekad mogla ponositi obrazovanjem svojih građana, danas odvaja tako malo za obrazovanje da je na dvadeset osmome mjestu u svijetu. Zagađili smo našu zemlju, rijeke i šume, koje su nam ostavili preci, i danas imamo najgori životni okoliš u Europi. Ipak, sve to još nije ono najvažnije. Najgora je činjenica da živimo u zagađenome moralnom okolišu. Moralno smo bolesni, jer smo naučili govoriti jedno, a misliti drugo. Naučili smo ni u što ne vjerovati, ne primjećivati jedni druge i brinuti se samo o sebi. Pojmovi kao ljubav, prijateljstvo, suosjećanje, skromnost i opraštanje izgubili su svoj duboki smisao i mnogima od nas nisu ništa doli pukih psiholoških kategorija, ili nam se pak čine kao izgubljene pozdravi iz davnina, pomalo smiješni u vremenu kompjutera i svemirskih brodova....

²⁸ **Ivan Aleksandrovič Gončarov** (rus. **Иван Александрович Гончаров**, Uljanovsk, 18. lipnja 1812. - Sankt Peterburg, 27. rujna 1891.) bio je ruski pisac iz doba realizma. Najpoznatije djelo mu je *Oblomov* (1859.). Glavni lik **Ilja Oblomov** je osjećajan lik koji samo želi živjeti miran i spokojan život, idiličnu egzistenciju puno sjećanja iz djetinjstva, na imanju svoje obitelji. Kako bi zadržao tu idilu, on izbjegava bilo kakav kontakt sa vanjskim svijetom i ne radi apsolutno ništa. Njegov prijatelj Stolz i njegova jedina

sustav koji djelomice počiva na fundamentalnim zasadama početaka Egon Ervina Kiša²⁹. Riječ je o medijskim pregaocima koji se dive svima i svakome, te su u stanju od malo blata načiniti čovjeka sebi na priliku. Pritom blato ostaje i dalje blato, ali mediji od njega rade zlato odnosno selebritije, kako to lijepo zvuči. Važno je da su ti selebritiji po nedokučivim kriterijima «uspješni», još bolje ako dolaze iz inozemstva. Fasciniranost klasičnom novinarskom osmicom ili teorijom 8C, prema kojoj su priče vrijedne da se objave smještene u Catastrophe, Conflict, Crisis, Color, Crime, Change, Corruption, Celebrities, stavlja domaću javnost kao konzumenta, jednako kao i medije ali i cijelo društvo u položaj da mediji počinju određivati što su potrebe javnosti i kako ih zadovoljiti. Naime, poput onog magarca iz Geertsove³⁰ *Pohvale ludosti*³¹ uvijek će postojati barem jedan magarac koji će stržući ušima pljeskati i vikati «Takojeeee, tako jeeee!» Hrvatsko se novinstvo sve više približava marketingu u kojem je potrebno sve lijepo upakirati kako bi izgledalo poželjno. Neznani netko, urednik u medijima, postaje svemogućí arbitar onoga što ćemo gledati, slušati i čitati, jer, bože, pa to naši gledatelji, slušatelji i čitatelji žele. Dakle, JA ću odlučiti što ćete VI željeti. Pojmljena vrijednost takvog uratka domaćeg novinstva čini se veća nego što zapravo jest, ali riječ je o opsjeni i barnumovskom poimanju informiranja³². Konačno, sve dok bude javno pravilo parafrazirano u latinskoj izreci kako se mudar čovjek kada ne zna –

---

ljubav Olga uspiju ga jedno vrijeme aktivirati, ali kada on shvaća da njegovoj idili prijeti vanjski svijet, povlači se u svoj dom gdje i umire.

²⁹ **Egon Ervin Kiš** češki pisac i novinar smatraju ocem modernog novinarstva. Osnovni postulat je da priča uvijek postoji, makar je možda i nije bilo (Sajam senzacija). Bio je majstor reportaže, poznat po nadimku "leteći reporter", kako je glasio naslov jedne njegove knjige. Putovao je po Rusiji, Americi, Kini, Meksiku, Njemačkoj i drugim zapadnoeuropskim zemljama. Njegove reportaže su spoj vješto odabranih činjenica i pronicljivog tumačenja iz perspektive angažiranog promatrača događaja. Djela: knjige reportaža "Zapiši to, Kiš", "Leteći reporter", "Carevi, popovi, boljševici", "Raj Amerika", "Tajna Kina", "Otkrića u Meksiku", "Sajam senzacija", "Pustolovine na pet kontinenata".

³⁰ **Erazmo Roterdamski** (Desiderius Erasmus Roterdamus), ili pravim imenom **Geert Geerts** - (Rotterdam, 28. listopada 1465. - Basel, 12. srpnja 1536.) nizozemski je humanist, književnik, filolog i filozof. Jedno od glavnih djela mu je "Pohvala ludosti"

³¹ Stanujući u kući britanskog kancelara na dvoru kralja Henrika VIII Thomasa Moorea, Erazmo piše i posvećuje domaćinu svoju *Encomium Moriae* («Pohvalu ludosti»), satiru na neuku i lienu raspuštenost samostanaca, nadutu učenost teologa i gramziv nemoral visoke crkvene hijerarhije; ovaj je tekst i danas Erazmovo najpoznatije i najprevođenije djelo.

³² **P.T. Barnum**, jedan od pionira PR-a. Vjerovao je da, pošto se svake minute rađa po jedan glupan, o prodavačima ili zabavljačima ovisi da li će iskoristiti priliku da «uzmu bombone od beba» ili što bi naš narod rekao «da se sagnu i podignu novac s ceste». Ono što je posebno zanimljivo jest to da u ovakvoj praksi ništa nije bilo etički upitno. Štoviše, kako je primijetio Daniel Boorstin, „nasuprot vjerovanju većine, Barnumovo veliko otkriće nije bilo *kako* je lako obmanuti javnosti, nego koliko su javnosti *uživali* u obmanjivanju. Posebno ukoliko su mogli vidjeti *kako je to izvedeno*“. _A možda u ovom leži uspjeh tabloidnog novinarstva?

raspituje a budala ne zna o čemu da se raspituje³³, mediji će se okretati tim budalama jer je produkcija namijenjena njima ipak najisplativija. Dovoljno je pogledati raznovrsnost obrazovnih programa komercijalnih televizija i javne televizije, odnosno nakladnika dnevnih i tjednih tiskovina pa da između redaka uočimo onu znamenitu rečenicu *Otrovnog Patuljka*³⁴ kako se... «mašam za revolver kada čujem riječ»... obrazovanje. Umjesto toga, medijski nam je prostor ogađen raznim carpetima, glamurima, špicama, eksplozivima i sličnim bigbraderovskim zatupljivačkim smećem koje na kratki rok možda ne izaziva veliku štetu, ali za deset godina postaviti ćemo si pitanje «Je li istina da smo svi mi volovi?» Slično je s dnevnim tiskom u kojem je odsutnost analitičkih edukativnih ili polemičkih tekstova gotovo poslovično. Čini se kako ne postoji ništa, osim rijetke periodike namijenjene obrazovanima sklonima cjeloživotnom – učenju.

Joseph Pulitzer³⁵ o čijoj nagradi³⁶ mnogi sanjaju, rekao je svojedobno: »Iznesite im tekst **KRATKO** i pročitat će ga, **JASNO** i uvažiti će ga, **SLIKOVITO** i zapamtiti će ga, a iznad svega, **PRECIZNO** i voditi će ih njegova svjetlost.»

Lijepo rečeno, ali uz iznimke u domaćim medijima koje su sve prije nego pravilo, prije svega potrebno je imati odgovorno i obrazovano društvo, pa potom odgovorno i obrazovano novinarstvo a tek na kraju odgovornu i obrazovanu državu. Tada bi možda moglo biti bolje, ali ne nadam se tomu u skoro vrijeme.

Konačno, čini se da se ipak imamo čime pohvaliti, tolerancijom, ali samo kao posljednjim stadijem apatije u koju je zapalo naše društvo i njegovo ogledalo oživotvoreno u medijima.

Znanje je moć i čini se da se toga neki u nas boje!

Ovakva situacija ne bi smjela nikoga začuditi, jer pogledamo li samo usput podatke o obrazovanju, možemo samo zaključiti, Hrvatska

³³ Citat iz "Nove Eloize" **Renea Decartesa**

³⁴ **Paul Joseph Goebbels** (Rheydt, kod Düsseldorfa, 29. listopada 1897. - Berlin, 1. svibnja 1945.), njemački političar i kancelar, te Reichov ministar narodnog prosvjećenja i propagande od 13. ožujka 1933. do 30. travnja 1945. Bio je jedan od najbližih suradnika i najvećih obožavatelja Adolfa Hitlera. Goebbels je poznat po svojim energičnim govorima koji su, osim velike količine propagande, sadržavali i enormnu dozu antisemitizma. Goebelsov nadimak, koji su mu dali mnogi povjesničari, glasi **Otrovni patuljak**.

³⁵ **Joseph Pulitzer** (mađarski: *József Pulitzer*, Makó, Mađarska, 10. travnja 1847. - Charleston, SAD, 29. listopada 1911.), američki novinar i publicist, istaknuto je ime američkoga novinarstva.

³⁶ **Pulitzerova nagrada** je američka nagrada za pisanu riječ, koju dodjeljuje Fakultet novinarstva Columbia svakog travnja. Prva nagrada dodijeljena je 4. lipnja 1917.

jednostavno nema svoje javno mnijenje³⁷ koje je sposobno nešto mijenjati, jer nema dovoljno obrazovanu strukturu društva koja može bilo što poduzeti, s jedne strane i medije koji na tom polju apsolutno ništa ne poduzimaju, jer u sredini u kojoj je kila mozga dvije marke drugo se još dugo neće moći očekivati.

U zemlji u kojoj je od predsjednika Republike lakše postati još samo novinar, nije toliko problem samo obrazovanje koliko ne željenje znanja. Sa 18 posto visokoobrazovanih doista pravo imaju oni koji tvrde da ovoj zemlji ne trebaju ozbiljni mediji, jer ih nema tko čitati gledati i slušati. Naime, mogućnost izlaska iz gliba u koji su zapala domaća novinska kola možemo naznačiti u tri osnovna smjera. Prvi je u obrazovanju. Pritom ne mislim *a priori* na visoku stručnu spremu, koliko na medijsko, odnosno zanatsko obrazovanje u koje spada malo više od elementarne pismenosti, etičnosti i morala. Potom na licenciranje zanata, čime bi se postiglo da ne može baš svatko tko se sjeti biti novinar i konačno treći je smjer vremena, a njega je najlakše objasniti činjenicom da danas u obrazovnom prostoru Hrvatske postoji samo jedna institucija koja se bavi sustavnim obrazovanjem novinara, Visoka novinarska škola. Ali, da se vratim onom prvom smjeru, obrazovnom. Potrebno je, osim kratkoročnog, u novinarsko obrazovanje ugraditi i pojam cjeloživotnog obrazovanja. Cjeloživotno učenje temelji se na: formalnom učenju (škola), neformalnom učenju (tečajevi) i informalnom učenju (iskustvo). Riječ je o uvjetu bez kojeg ništa nije moguće: upravljati promjenama, ostvarivati prednost niti biti konkurentan, a time i: atraktivan za strana ulaganja, transfer tehnologije i novih znanja te uključivanje u novu podjelu rada. Suvremeni život, naročito medijski stalno je prilagođavanje promjenama. Međutim, kao što sam već nekoliko puta istaknuo, prilagođavanje suvremenim procesima podrazumijeva znanje o upravljanju promjenama. Upravljanje promjenama jest proces koji poštuje zakonitosti vremena, ali smatram da se do njega trenutačno u Hrvatskoj malo drži. Vrijeme, naime,

---

³⁷ **Javno mnijenje** kao pojam u sebi sadrži upozorenje da se tiče javnih, a ne privatnih stvari. Javno mnijenje se u najširem smislu bavi s »res publica«. Dakle, tom pojmu "javnosti" pripadaju svi građani i udruženja građana koji razmišljaju i razgovaraju o zajednici u kojoj žive te ta razmišljanja formuliraju u kritiku i odbijanje, prijedloge i prihvaćanje, koje javno izražavaju i zastupaju, te i na taj način pokušavaju utjecati na javno mnijenje. Na taj način oni zapravo i formiraju javno mnijenje. Ali, s obzirom na to da u pravilu u pluralističkom društvu uvijek postoje različita mišljenja o istoj stvari, ne možemo govoriti o jednom javnom mnijenju, već o javnim mnijenjima. Javno se mnijenje sastoji od: **poimanja, prosuđivanja, zaključivanja**

Engleski pojam javnog mnijenja (*public opinion*) datira iz osamnaestog stoljeća i potječe iz francuskog *l'opinion publique*, koji je prvi put upotrijebio Montaigne dva stoljeća prije, 1588.

imperativno zahtijeva prilagođavanje novim tehnologijama, a bez njih nema napretka, tehnologije zahtijevaju znanje.

Medijske tehnologije su u samom vrhu onih koje se najbrže mijenjaju, ali treba pratiti, osim stručnog i opće obrazovanje kako bi se ostvarila prednost. Prednost se, dakle, ostvaruje učenjem i prilagođavanjem, odnosno upravljanjem promjenama. Dok je prednost vremenski ograničena kategorija, jer traje samo dok su u nju uključeni učenje i njegova prilagodba, konkurentska je prednost moć koja proistječe iz znanja i upravljanja promjenama temeljenim na ispravnom uočavanju i prepoznavanju skorih namjera tržišta, a upravo je to jedan od temeljnih problema naših medija i njihovih djelatnika. Taj se problem, umjesto njegova pravilnog uočavanja, zamjenjuje daljnjim profaniranjem uradaka već spomenutim nabrijavanjem, žutilom, trivijalizacijom i holivudizacijom. Stoga je lako zaključiti kako prednost ne ostvaruju oni kojima je učenje skupo trošenje vremena umjesto investicija. Takvi zaboravljaju da je doba renesansnih univerzalaca ili univerzalnih nezalica nepovratno prošlo, u predsoblju čeka vrijeme specijalista. Prilagodljivost je, dakle, uvjet opstanka. Tehnologija nas je prisilila da učimo i da se prilagođavamo promjenama. Oni koji su shvatili smjer promjena, znaju sve više i sve su više specijalizirani, ali to još nije dovoljno. Naime, suvremena tehnologija ima tendenciju ubrzavanja, što uvjetuje brže prilagođavanje, odnosno učenje o novostima koje se uvode. Ona se naravno ne odnosi samo na medijske djelatnike nego i na njihovo tržište te dakako i na konzumente tog tržišta, potrošače, koji se također trebaju izobražavati, ne žele li potpuno retardirati.

Neprilagođenost novome i učenju stvara jaz koji se očituje u budućnosti i proizvodi zaostajanje koje rezultira ispadanjem iz igre kako u lokalnoj tako i u globalnoj raspodjeli dobara, povećava nezaposlenost i stvara socijalne napetosti. Ili jednostavnije, smješta nas u Hrvatsku jučer, danas i čvrsto se nadam ne sutra!

Ćutim svjetlo na kraju tunela, ali do izlaska trebat će nam koliko i sudionicima anegdote o tome kako je bogati teksaški naftni mogul kupio škotski dvorac. Rastavio ga je na proste faktore i na nekoj teksaškoj pustopoljini dao sastaviti. Nakon nekoliko mjeseci Tekšašnin nazove prodavača dvorca, stanovitog McPearsona i požali mu se kako mu trava nije onako zelena kao prilikom kupnje u Škotskoj. Škot odgovori da je za boju potrebno redovito zalijevati i kositi travu.– OK, mister Mc Pearson,

zalijevam je i šišam svaki dan i koliko još dugo to moram raditi kako bi ona konačno bila zelenija?

- Pa.. tristo... četiristo godina, odgovori Mc Pearson.

Literatura

Alighieri, Dante: La Commedia, Successori Le Monnier, Firenze 1868.

Brecht, Bertolt: Prosjačka opera , Školska knjiga, Zagreb, 1989.

Bulatović , Vlada VIB: Što je pisac hteo da kaže, Bigz Beograd, 1988.

Colin, Didier: Dictionnaire des symboles, des mythes et des legendes, Hachette Livre, Paris 2000.

Descartes, Rene: Nova Eloisa, NZMH, Zagreb, 1961.

Geerts, Geert: Encomium Moriae , Rad , Beograd, 1986.

Haveln, Václav: Novogodišnji govor češkoj naciji 1990.

Kiš, Ervin Egon: Sajam senzacija, Zora, Zagreb 1962.

Klaić, Bratoljub: Veliki rječnik stranih riječi , Zora, Zagreb 1974.

Krleža, Miroslav: Zastave, Sarajevo, 1976.

Tiskovine

The Economist december 2006.